

**ECONOMIC AND LAW
PARADIGM OF
MODERN SOCIETY**

ISSN: 2414-0414

Indexation: DOI, Google
scholar

Editorial office: Scientific
Consulting Community
s.r.o. "Open Europe"
97404, Zelená ulica
2D / X5, Banská Bystrica

Tel.: +421940958134

E-mail: sccoe@centrum.sk

Шановні колеги,

сьогодні ми презентуємо нове наукове видання, результат плідної співпраці в рамках тривалого міжнародного проекту. І, беручи до уваги кількість наукових статей, що надійшли до нашої редакції, мені надзвичайно приємно констатувати його успішність.

Для мене, як представника переміщеного вищого навчального закладу, велика честь очолити редакційну колегію зарубіжного наукового видання. Бо це є свідченням не лише того, що ми вижили, а також нашого розвитку, наших досягнень та нашого прагнення надати Вам можливість приєднатися до світової наукової спільноти на сторінках нашого журналу.

Дякую всім, хто вже скористався такою можливістю у першому номері, дякую тим, хто приєднається до нас в майбутньому. Нас надихає така довіра.

Ми чекаємо на Ваші статті. Відкривайте дискусії, беріть участь в обговоренні проблем сьогодення, пропонуйте шляхи їх вирішення, висвітлюйте Ваші наукові надбання. Бо досягнення прогресу можливо лише через розвиток наукового потенціалу, а це, мабуть, єдине, що є дійсно неосяжним.

З повагою, головний редактор

Р.Ф. Гринюк

Dear colleagues,

today we present a new scientific publication, the result of productive cooperation within the long-term international project. Regarding the number of scientific papers, which were accepted to our editorial, I can state with a great pleasure its success.

For me, as for a representative of the displaced university, it is a great honor to lead the foreign editorial board of the scientific journal. Because it is a confirmation not only of the fact that we have survived but of our development, our achievements and our aspiration for something more. We have not only retained our scientific school, we also want to give you the opportunity to join the world scientific community on the pages of our periodical.

I am very grateful to everyone, who already used this opportunity in the first issue, as much as to those who will join us in the future. We are inspired with such confidence.

We are waiting for Your articles. Start considerations, participate in discussion of current problems, suggest solutions, highlight your academic achievements. Progress is only possible through the development of scientific potential, and this is probably the only thing that is really immense.

Sincerely, Editor

R.Grynyuk

Editor in chief:

Grynyuk R., Dr.l.c., Professor, Rector of Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Editorial board:

Belyanevych H., Dr.l.c., Professor, Academician F.G. Burchak of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Khadzhinov I., Dr.e.c., Professor, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Bobkova A., Dr.l.c., Professor, Academician for The National Academy of Law Sciences of Ukraine, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Javor M., Dr., PhD, University of Prešov, Slovakia

Shaulska L., Dr.e.c., Professor, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Palaščáková D., PhD, Assistant Professor academician, Technical University of Košice, Slovakia

Siničáková M., PhD, Assistant Professor, Technical University of Košice, Slovakia

Simanavičienė Z., PhD, Professor, Kaunas Technological University, Lithuania

Lytvynenko R., Dr.h.c., Professor, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Todorov I., Dr.e.c., Professor Uzhhorod National University, Ukraine

Doronina O., Dr.e.c., Professor, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Boienko O., PhD in economics, Professor, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Krakovska A., PhD in law, Associate Professor, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Mikhaylina T., PhD in law, Associate Professor, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Zlobin I., PhD in economics, Assistant Professor, Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ.....	7
РОЗВИТОК АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ Габ Марія, Анісімова Ганна	7
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ТА РОЛЬ ДОРАДНИЦТВА В ЦЬОМУ Інна Балла	13
ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ ГНУЧКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ КАПІТАЛУ	
Євген Іонін, Алла Беспалова	17
ЕКОЛОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ Михайло Дубель, Олена Босенко.....	22
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ Волкова Валерія, Волкова Неля	28
ПРОТИДІЯ ГЛОБАЛЬНИМ ДИСБАЛАНСАМ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ Микола Хапатнюковський,	
Ольга Головачова	34
ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНІ КЛАСТЕРИ –ВЕКТОР РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ Сергій Гриценко	39
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ РИЗИКІВ НЕСТАБІЛЬНОСТІ Лариса Гришина,	
Євгенія Бойко	44
РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ Вікторія Гурова, Анастасія Корепанова	51
ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ Тетяна Гуцул	57
УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Надія Давиденко	61
ECONOMIC BENEFITS OF ALCOHOL CONSUMPTION FOR SLOVAK REPUBLIC Adriana Dúčová	66
ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ЕВОЛЮЦІЯ, СВІТОВИЙ ДОСВІД, ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ Наталя Дутова, Марія Клепакова	70
ПОТЕНЦІАЛ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВНОГО МЕТОДУ ОБЛІКУ ВИТРАТ Лариса Жердєва, Ольга Костенко	75
КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ Людмила Малюга, Оксана Загороднюк, Володимир Загороднюк.....	80
СИЛА БРЕНДА: НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИМІРЮВАННЯ ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ Лариса Іваненко	85
ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ	
Наталія Іксарова	91
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ Михайло Іонін	95
ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СПОЖИВАЧІВ ПІДПРИЄМСТВ ВАНТАЖНОГО АВТОТРАНСПОРТУ Євгенія Кильницька	100
SUPPLY OF HOSPITAL SERVICES: COMPARATIVE ANALYSIS OF THE SITUATION IN EU COUNTRIES Magdalena Kludacz- Alessandri	106
КАДРОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ Оксана Лаврук	118
СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОБУТОВОЇ СФЕРИ Анастасія Лазарева	123
СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ Наталя Мазур,	
Ірина Гуменюк	130
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ В УКРАЇНІ Тетяна Мельник	135
ЕВОЛЮЦІЙНО-ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАРКЕТИНГОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ «4Р» Юлія Овчаренко	145
УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ІНВЕСТИВАННЯ У АЛЬТЕРНАТИВНУ ЕНЕРГЕТИКУ Володимир Онищенко, Світлана Сівіцька	151
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ Юрій Пархоменко	157
МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ Вікторія Гурова, Артур Пішулін	162
МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД Андрій Присяжнюк, Раїса Жарлінська, Анастасія Жарлінська	169
ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ Світлана Рогач	174
МОДЕРНІЗАЦІЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ Оксана Чеберяко,	
Оксана Рябоконт	179
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА КРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ Вікторія Гурова,	
Аліса Садекова	184
СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ Лілія Семкова	190
ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ Лариса Сиволап	196
РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ Наталя Сириченко	201
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ Галина Скрипник	207
СИТУАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ Наталя Славіна	212
НАРОДЖУВАНІСТЬ В УКРАЇНІ: КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ У РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ Валентина Смачило	217
ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДІВ ДО ВСТУПУ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ УКРАЇНИ ТА СЛОВАЧЧИНИ: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ	
Наталія Степанюк, Даніела Палашакова	223
ПІДТРИМКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ Вікторія Турчак,	
Людмила Давидок	230
ЗЕМЕЛЬНЕ БАГАТСТВО: НЕЗАДІЯНИЙ АКТИВ Людмила Шашула, Наталя Третяк	235
ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ Анастасія Щербіна, Ольга Костенко	242
ПРАВО.....	248
ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ У ГАЛУЗІ ПРАЦІ ЯК КОМПОНЕНТА ГІДНОЇ ПРАЦІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ Лілія Амелічева, Вікторія Каретнікова	248
ФОРМИ І СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНИКА, ПОЗБАВЛЕНОГО МАЙНА ВНАСЛІДОК ОКУПАЦІЇ АБО ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ Олена Антонок	253

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ**Валерія Волкова, Неля Волкова****TENDENCIES AND PROSPECTS OF MANAGEMENT OF BANKS CREDIT ACTIVITY****Valeriia Volkova, Nelia Volkova**

Анотація. Зазначено, що функціонування сучасної економіки будь-якої країни неможливе без ефективно діючої банківської системи. Визначено, що ефективне управління кредитною діяльністю банків є одним із важливих управлінських заходів, від якості проведення якого залежать фінансові результати діяльності установи. Доведено, що успішність управління ефективністю банківських вкладень та формування ефективної структури кредитного портфеля банку багато в чому залежить від можливостей менеджменту банківських установ. Проаналізовано дохідність кредитного портфелю вітчизняних банків за 2008-2014 роки. Обґрунтовано причини втрати стабільності банківського сектору країни. Виокремлено певні індикатори рівня кредитного ризику, котрі теоретично або емпірично пов'язані з виникненням кредитного ризику банку.

Ключові слова: кредитна стратегія, кредитна політика, кредитний портфель, дохідність, ризик кредитного портфелю, індикатори, управління кредитним портфелем, модель оцінки ризику кредитного портфелю банку.

Summary. Certainly, that an effective management of banks credit activity is one of important administrative measures, the financial results of activity of establishment depend on quality of realization of that. It is well-proven that success of management of bank investments and forming of effective structure of credit brief-case of bank efficiency in a great deal depends on possibilities of management of bank institutions. It is set that a world financial crisis entailed at first tension in a bank sector, and then substantially influenced on distribution of the crisis phenomena in the home banking system. It is analysed profitability of credit to the brief-case of home banks for 2008-2014. The certain indicators of level of credit risk, that in or empiric theory is related to the origin of credit risk of bank are distinguished. It is set that on the sum of profits of commercial bank from credit operations in general case such basic factors influence: volume of brief-case and level of interest rates on credits. It is marked that realization of credit operation of bank any decision must be based on the results of analysis of correlation of the expected profit and risk of bank establishment. It marks, that every bank establishment develops strategy of functioning. Modern measures are offered in relation to the improvement of bank management. To these measures take the increase of amount of clients of bank establishment and creation of attractive terms of crediting.

Key words: credit strategy, credit politics, credit brief-case, profitability, risk credit to the brief-case, indicators, management, model of estimation of risk of credit to the brief-case bank, a credit brief-case.

Актуальність теми дослідження. Функціонування сучасної економіки будь-якої країни неможливе без ефективно діючої банківської системи. Банки різних рівнів глибоко проникають у сферу виробництва і активно впливають на економічні та соціальні процеси у суспільстві. Правильна організація процесу банківського кредитування, розроблення ефективної та гнучкої системи управління кредитною діяльністю є основою фінансової стабільності та ринкової стійкості банківських установ.

Глибока фінансово-економічна криза, каталізатором якої стала анексія АР Крим та розгортання військових дій на сході України, спричинила спочатку напругу в банківському секторі, а потім спровокувала поширення кризових явищ у вітчизняній банківській системі. За останні 13 місяців офіційно неплатоспроможними визнані банки, які на початку минулого року контролювали 13,5% ринку депозитів населення і 13,9% активів банківської системи. За 2015 р. з ринку виведено 43 банківські установи і на 01.12.2015 р. існувало 120 банків, 29 банків було визнано неплатоспроможними, а у 18 банків діяла тимчасова адміністрація Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [1].

Актуальність теми полягає у тому, що ефективне управління кредитною діяльністю банків є одним із важливих управлінських заходів, від якості проведення якого залежать фінансові результати діяльності установи. Існування залежності між грамотним управлінням кредитною діяльністю банківської установи і її прибутками зумовлює необхідність дослідження тенденцій та перспектив управління кредитною діяльністю банків в умовах нестабільного економічного середовища.

Дослідженню проблем управління банківськими установами присвячено багато наукових праць українських і зарубіжних економістів, зокрема таких як, О.С. Любунь [2, Lyubun], М. Михайлова [3, Mikhaylova], та ін. Проблеми кредитної політики банку, організації процесу формування його кредитного портфелю досліджуються у наукових роботах таких економістів, як В.Д. Богданюк [4, Bohdanyuk], А.В. Гаврікова [5, Volkova], Г.М. Азаренкова [6, Azarenkova], Г.О. Панасенко [7, Panasenko] та ін. Однак більшість наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників значною мірою присвячена дослідженню окремих аспектів управління банківською діяльністю [8, Kvasniy; 9, Martsyn; 10, Prytula], тенденції розвитку

кредитної діяльності банку та перспективи здійснення менеджменту банків у формуванні стратегії ефективної кредитної політики вивчаються лише частково.

Як показало дослідження, науковці не привертають достатньої уваги системному підходу до змін, який було б націлено на довгостроковий стратегічний вектор розвитку кредитної діяльності банку. Водночас аналіз наукової літератури з теми дослідження дозволяє стверджувати, що не вирішеними остаточно залишається низка теоретичних і прикладних проблем.

Основний текст. Як відомо, кредитна діяльність банку – це процес із відтворення і реалізації кредитних відношень з метою отримання прибутку. Основою кредитної діяльності банків є кредитні операції. Ефективному здійсненню кредитної діяльності банку сприяє дотримання принципів банківського кредитування. Принципи банківського кредитування визначають основні положення кредитного механізму і спрямовані на ефективне управління кредитом. Від виваженої кредитної діяльності значною мірою залежать показники доходності та ліквідності банківської установи, а також економічні коефіцієнти та нормативи банківської справи, які покликані забезпечити фінансову стійкість банку на грошовому ринку.

Ефективність кредитної діяльності виступає як індикатор розвитку комерційного банку на кредитному ринку. Вона ж – його найважливіший стимул. Ефективність – якісна категорія. Вона пов'язана з інтенсивністю розвитку банку на кредитному ринку – є динамічно якісною категорією, відображає глибинні процеси вдосконалювання, що відбуваються у всіх його елементах [15, Volkova, 2011].

Оцінка ефективності кредитної діяльності банку визначається доходністю кредитного портфеля та прийнятим банком кредитним ризиком, рівень якого суттєво може збільшитись у періоди економічних криз. Практика демонструє, що успішність управління ефективністю банківських вкладень та формування ефективної структури кредитного портфеля банку багато в чому залежить від можливостей менеджменту банківських установ, що здійснює оптимальне формування та управління кредитним портфелем.

Будь-яке рішення щодо здійснення кредитної операції має базуватись на результатах аналізу співвідношення очікуваного доходу й ризику, адже якщо аналізується лише один показник, одержати достовірні результати досить складно. З цих позицій видається найбільш обґрунтованим оцінювати ефективність кредитних операцій банку за співвідношенням очікуваних доходів та кредитного ризику [16, Lysenok, 2013]. Проаналізуємо доходність кредитного портфелю вітчизняних банків за 2008-2014 роки (таб. 1).

Таблиця 1: Доходність кредитного портфелю вітчизняних банків за 2008-2014 роки [17, Natsional'nyy Bank Ukrainy]

№ з/п	Показник	Роки						
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Кредитний портфель, млн. грн.	269688	485368	792244	747384	755030	825320	815327
2	Процентні доходи, млн. грн.	30259	50842	88370	119083	113334	113352	119278
3	Темп зростання процентних доходів, %	59,02	68,02	73,81	34,76	-4,83	0,02	5,23
4	Доходність кредитного портфеля (ДКП), %	11,22	10,47	11,15	15,93	15,01	13,73	14,63

Як видно з таблиці 1, процентні доходи банків України зростали до 2011 р., після чого спостерігається незначне зниження, близько 5 %, проте вже на початок 2013 р. процентні доходи повернулись до рівня 2010 р. Що стосується доходності кредитного портфеля, то найвищою вона була в 2011 р., майже 16 %.

Відомо, що на суму доходів банку від кредитних операцій у загальному випадку впливають два основні чинники: обсяг портфеля та рівень відсоткових ставок за кредитами, причому останній є узагальнюючим показником, оскільки через рівень відсоткової ставки опосередковано враховуються й такі чинники як тривалість користування кредитом, міра ризику, метод нарахування і спосіб сплати відсотків, забезпеченість позички. Крім того, рівень доходності кредитного портфеля банку залежить від низки економічних чинників: ринкової ставки відсотка, обсягу та структури кредитного портфеля, умов

конкуренції на банківському ринку, власних можливостей банку щодо вибору напрямів та об'єктів кредитування тощо.

Ризик кредитного портфеля традиційно перебуває у центрі уваги науковців та банкірів, які засвідчують, що ефективне управління кредитною діяльністю банків супроводжується необхідністю зниження кредитного ризику, що значною мірою розв'язується за допомогою створення адекватної методики його оцінювання. У цьому зв'язку слід зазначити, що така методика може бути уніфікована лише до певної міри, адже кожен банк має власну клієнтуру, свій сегмент ринку, галузеву специфіку, конкретні можливості тощо. А тому показники, за якими оцінюється діяльність одних позичальників, можуть бути зовсім неприйнятними для інших. Отже, методика оцінювання має максимально врахувати ці особливості та втілювати диференційований підхід до аналізу та управління кредитним ризиком. Проте цілком очевидно й те, що мінімальний рівень уніфікації методики оцінки кредитного ризику є необхідним, адже це допомагає банкам розробити власну систему підтримки управлінських рішень з надання позик та забезпечує заданий рівень якості кредитного портфеля банку.

У вітчизняній банківській практиці уніфікація здійснюється через методику формування резерву під кредитні ризики, розроблену Національним банком України. Дійсно, методикою формування резерву передбачено з'ясування величини можливих втрат за кожною окремою позицією, а сума знайдених у такий спосіб величин (імовірних втрат за всіма кредитними операціями банку) формує резерв. Відтак стає очевидним, що за економічним змістом величина резерву є індикатором сукупного ризику кредитного портфеля банку.

Таким чином, сформований банком резерв дає змогу визначити ризик кредитного портфеля (таб. 2), який розраховується як відношення розрахункового значення резерву за кредитними операціями банку до суми кредитного портфеля.

Таблиця 2: Ризик кредитного портфеля вітчизняних банків за 2008-2014 року [12, Blaschke]

№ з/п	Показник	Роки						
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Кредитний портфель, млн. грн.	269688	485368	792244	747348	7550030	825330	815327
2	Резерв за кредитними операціями, млн. грн.	12246	18477	44502	99238	112965	118941	111995
3	Відношення резерву до кредитного портфеля (РКП), %	4,54	3,81	5,62	13,28	14,96	14,41	13,74

Як свідчать дані таблиці 2, найбільше значення показника ризику кредитного портфеля спостерігається на 01.01.2012 р., майже 15% проти 3,81% на 01.01.2009 р.

За результатами 2009 р. темп зростання резерву під кредити зріс на 140,85%, що більше ніж у 2 рази за темпи зростання кредитного портфеля в цьому ж періоді, а впродовж 2010 р. кредитний портфель вітчизняних банків взагалі зменшився на 5,67%, тоді як резерв під кредитні ризики зріс на 123%, що свідчить про суттєве погіршення стану кредитного портфеля вітчизняних банків за рівнем ризику. Перевищення темпів зростання резерву порівняно з темпами зростання кредитних вкладень мало місце і в 2011 р., проте розрив між цими показниками був значно меншим.

Таким чином, значне збільшення резервів під кредитні операції за 2009-2011 рр. викликано погіршенням якості кредитних портфелів банків, а точніше, зростанням проблемної заборгованості за кредитами. Остання, у свою чергу, була сформована як під впливом макроекономічних чинників, так і в результаті відсутності у цей період ефективних систем ризик-менеджменту в українських банківських установах.

Аналіз стану кредитного портфеля банків, який є залишком заборгованості за банківськими кредитними операціями з юридичними та фізичними особами на конкретну дату, свідчать про те, що у період з 2011 до 2014 року банки віддали перевагу кредитуванню суб'єктів господарювання.

Що стосується кредитів, наданих фізичним особам, то динаміка за аналізований період поступово зменшується, а саме у 2011 р. їх частка у загальній сумі кредитного портфеля становила 24,7%, та станом на 01.11.2014 р. – 17,85%. Причинами такої динаміки є те, що в Україні спостерігалось погіршення економічної

ситуації через загострення політичної напруженості в суспільстві та несприятливий вплив зовнішнього середовища.

У той же час має місце скорочення обсягів кредитних вкладень банків. За 2014 рік кредитний портфель вітчизняних банківських установ без урахування валютних коливань скоротився на 139 млрд. грн. або на 15%, у тому числі кредитний портфель роздрібних кредитів – на 27 млрд. грн. або на 16%. Протягом 2015 року обсяг кредитного портфеля збільшився, що обумовлено суттєвою девальвацією національної валюти. Загалом, кредитна активність банківських установ впродовж 2015 року залишалася низькою, що обумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників та високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку, що, в свою чергу, змушує банківські установи більш прискіпливо відноситись до фінансового стану потенційних позичальників або й взагалі призупинити на деякий час кредитування. Однак, доходи від кредитної діяльності були та залишаються основним джерелом формування сукупних доходів банківських установ. А це значить, що банки повинні розвивати кредитну діяльність взагалі, а особливо у сфері кредитування споживчих потреб населення.

На наш погляд, першочергову роль у вирішенні цієї проблеми повинна відіграти кредитна політика на ринку роздрібних кредитів. Кожна банківська установа розробляє стратегію щодо вибору її потенційними клієнтами виду, місця і терміну надання кредитів та забезпечення якісного рівня обслуговування споживачів. Вважаємо доцільним при формуванні кредитної політики менеджменту банків оцінити, по-перше, можливість розширення клієнтської бази, по-друге, привабливість нових видів споживчих кредитів для потенційних клієнтів.

Висновки. Важливим фактором ефективної кредитної діяльності банків є оптимальне формування й управління кредитним портфелем при мінімально можливому рівню ризику. Аналіз кредитного портфелю є інформаційною базою оцінювання ефективності управління кредитною діяльністю банків. З цього приводу необхідно підкреслити, що визначення ефективності за співвідношенням доходів та ризиків є особливо актуальним саме у сфері кредитування, адже кредити, будучи найприбутковішими активами банку, одночасно залишаються й найризикованішими. Оцінювання ризиків та дохідності кредитної діяльності буде предметом нашого подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

- [1] Аналітичний огляд банківської системи України за 2015 рік. НРА «Рюрик» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_3_kv_2015.pdf.
- [2] Любунь О.С. Система банківського менеджменту: навч. посіб. / О.С. Любунь. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Кондор, 2007. – 354 с.
- [3] Михайлова М. Роль конкурентної стратегії сучасного комерційного банку / М. Михайлова // *Фінанси і кредит*. – 2011. – № 36. – С. 38-43.
- [4] Богданюк В.Д. Кредитна політика як основний інструмент досягнення стратегічних цілей комерційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.science-community.org.
- [5] Волкова Н.І. Інноваційна кредитна політика банку: формування і реалізація: монографія / Н.І. Волкова, А.В. Гаврікова. – Донецьк: Донбас, 2014. – 198 с.
- [6] Azarenkova A. The analysis of the banking system development in Ukraine: the regional aspect / A. Azarenkova, N. Lobiher // *Developmental challenges of contemporary economies/ Foundation of the Crakov University of Economics*. – Krakov, 2011. – P. 569-577.
- [7] Panasenko A.A. Genesis of banking intermediation theories / A.A. Panasenko // *European Applied Sciences*. – 2013. – №1. – P. 504-507.
- [8] Квасній М.М. Оцінка перспективи якості кредитного портфеля банків на основі інтегрування методів моделювання / М.М. Квасній, В.В. Голубець // *Світ фінансів*. – 2012. – № 2 (6). – С. 55-65.
- [9] Марцин В.С. Економічний зміст відносин у сучасній моделі банківського кредитування / В.С. Марцин // *Вісник університету банківської справи Національного банку України*. – 2014. – №3.
- [10] Притула Н.И. Модель формування оптимального кредитного портфеля / Н.И. Притула, Р.А. Обарина // *БизнесИнформ*. – 2012. – №4. – С. 113-119.
- [11] Управління ризиками банків: монографія: у 2-х т. / А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.; за ред. А.О. Єпіфанова, Т.А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – Т.1: Управління ризиками базових банківських операцій. – 283 с.
- [12] Blaschke W. Stress Testing of Credit Risk: An Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experience / W. Blaschke, T. Jones, G. Majnoni, S-M. Peria // *IMF Working Paper*. – 2011, 114 p.
- [13] Helbling T. Credit Cycle / T. Helbling, M. Terrones // *Journal of Political Economy*, 2009. – №105(2). – P. 211-248.
- [14] Principles for the Management of Credit Risk. – Available at: www.bis.org/publ/bcbs54.htm.
- [15] Волкова В.В. Методологічні аспекти ефективності кредитної діяльності банку / В.В. Волкова, Н.І. Волкова, П.А. Правдівцев // *Економіка і організація управління*. – 2011. – № 2 – С. 14-21.
- [16] Лисенок О.В.. Оцінка ефективності кредитної діяльності вітчизняних банків / О.В. Лисенок // *Вісник ЖДТУ*. – 2013. – № 3. – С. 122-125.

[17] Національний Банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/control/uk/index.

References:

- [1] Analitichnyy ohlyad bankivs'koyi systemy Ukrainy za 2015 rik. NRA «Ryuryk». – Available at: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_3_kv_2015.pdf.
- [2] Lyubun' O.S. Systema bankivs'koho menedzhmentu: Navch. posib. – K.: Kondor, 2007. – 354 p.
- [3] Mykhaylova M. Rol' konkurentnoy stratehyi sovremennoho kommercheskoho banka // Fynans and kredyt. – 2011. – № 36. – P. 38-43.
- [4] Bohdanyuk V.D. Kredytna polityka yak osnovnyy instrument dosyahnennya stratehichnykh tsiley komertsynoho banku. – Available at: www.science-community.org.
- [5] Volkova N.I., Havrikova A.V. Innovatsiyina kredytna polityka banku: formuvannya i realizatsiya: Monohrafiya. – Donetsk: Donbas, 2014. – 198 p.
- [6] Azarenkova A., Lobiher N. The analysis of the banking system development in Ukraine: the regional aspect // Developmental challenges of contemporary economies / Foundation of the Crakov University of Economics. – Krakov, 2011. – P. 569-577.
- [7] Panasenko A.A. Genesis of banking intermediation theories // European Applied Sciences. – 2013. – №1. – 504-507.
- [8] Kvasniy M.M., Holubets' V.V. Otsinka perspektyvy yakosti kredytnoho portfelya bankiv na osnovi intehruvannya metodiv modelyuvannya // Svit finansiv. – 2012. – № 2 (6). – P. 55-65.
- [9] Martsyn V.S. Ekonomichnyy zmist vidnosyn u suchasniy modeli bankivs'koho kredytuvannya // Visnyk universytetu bankivs'koyi spravy Natsional'noho banku Ukrainy. – 2014. – №3.
- [10] Prytula N.Y., Obaryna R.A. Model' formyrovannya optymal'noho kredytnoho portfelya // Byznes Inform. – 2012. – #4. – P. 113-119.
- [11] Upravlinnya ryzykamy bankiv: monohrafiya / A.O. Yepifanov, T.A. Vasyl'yeva, S.M. Koz'menko ta in.; za red. A.O. Yepifanova, T.A. Vasyl'yevoyi. – Sumy: DVNZ “UABS NBU”, 2012. – T.1: Upravlinnya ryzykamy bazovykh bankivs'kykh operatsiy. – 283 p.
- [12] Blaschke W., Jones T., Majnoni G., Peria S-M. Stress Testing of Credit Risk: An Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experience // IMF Working Paper. – 2011, 114 p.
- [13] Helbling T., Terrones M. Credit Cycle // Journal of Political Economy, 2009. – № 105(2). – P. 211-248.
- [14] Principles for the Management of Credit Risk. – Available at: www.bis.org/publ/bcbs54.htm.
- [15] Metodolohichni aspekty efektyvnosti kredytnoyi diyal'nosti banku / V.V. Volkova, N.I. Volkova, P.A. Pravdivtsev // Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya. – 2011. – № 2. – P. 14-21.
- [16] Lysenok O.V. Otsinka efektyvnosti kredytnoyi diyal'nosti vitchyznyanykh bankiv // Visnyk ZhDTU. – 2013. – № 3. – P. 122-125.
- [17] Natsional'nyy Bank Ukrainy. – Available at: www.bank.gov.ua/control/uk/index.

Biography of the authors:

1. Name: Volkova Valeriia.

Academic titles: Associate professor, Associate professor of Finance and Banking.

Organization: Poltava National Technical University named after Yuri Kondratyuk, Poltava, Ukraine.

Personal e-mail: Valeriya-200709@rambler.ru.

2. Name: Volkova Nelia.

Academic titles: Associate professor, Associate professor of Finance and Banking.

Organization: Poltava National Technical University named after Yuri Kondratyuk, Poltava, Ukraine.

Personal e-mail: Volkova.nelia@mail.ru.

